

اعمال عبادی روز عید نوروز، در فرهنگ شیعه

نوروز روز نو، روز تازه و روز جدیدی است اول فروردین، روز نو سال جدید آغاز می گردد و کهنگی سال قبل که با سرما، خستگی و تکرار کارها و روزها همراه بوده، با نوروز به روز نو و سال جدید که طراوت طبیعت آن را ترو تازه ساخته تبدیل می گردد.

نوروز روز نو، روز تازه و روز جدیدی است اول فروردین، روز نو سال جدید آغاز می گردد و کهنگی سال قبل که با سرما، خستگی و تکرار کارها و روزها همراه بوده، با نوروز به روز نو و سال جدید که طراوت طبیعت آن را ترو تازه ساخته تبدیل می گردد. این روز برای بسیاری از ملتها روز عید محسوب می شود. عید به معنی بازگشت است که از ریشه «عود» گرفته شده است. به گفته راغب اصفهانی [1] عید به معنای بازگشت به وضعیت مطلوب گذشته است و به روزهای سرور و شادی نیز گفته می شود. عید یکی از بزرگترین و مهیج ترین مظاهر حیات اجتماعی يك ملت است. با ما باشید تا پیرامون عید بیشتر بدانید.

نماز مخصوص روز عید نوروز

حضرت صادق علیه السلام به معلى بن خنیس تعلیم فرمود :

چون روز نوروز شود، غسل کن و پاکیزه‌ترین جامه‌های خود را بپوش و به بهترین بوهای خوش خود را خوشبو گردان و در آن روز روزه بدار.

چون از نماز ظهر و عصر و نافله‌های آن فارغ شوی چهار رکعت نمازبگذار (یعنی هر دو رکعت به يك سلام) و در رکعت اول بعد از حمد ده مرتبه سوره «انا انزلنا» بخوان و در رکعت دوم، بعد از حمد ده مرتبه سوره «قل یا ایها الکافرون» و در رکعت سوم، بعد از حمد ده مرتبه سوره «قل هو الله احد» و در رکعت چهارم، بعد از حمد ده مرتبه «قل اعدو برب الفلق و قل اعدو برب الناس» بخوان

دعای نماز مخصوص روز عید نوروز

بعد از نماز به سجده شکر برو و این دعا بخوان:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ الْأَوْصِيَاءِ الْمَرْضِيِّينَ وَ عَلَى جَمِيعِ أَنْبِيَائِكَ وَ رُسُلِكَ بِأَفْضَلِ صَلَوَاتِكَ وَ بَارِكْ عَلَيْهِمْ بِأَفْضَلِ بَرَكَاتِكَ وَ صَلِّ عَلَى أَرْوَاحِهِمْ وَ أَجْسَادِهِمْ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ بَارِكْ لَنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا الَّذِي فَضَّلْتَهُ وَ كَرَّمْتَهُ وَ شَرَّفْتَهُ وَ عَظَّمْتَ خَطَرَهُ اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِيمَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ حَتَّى لَا أَشْكُرَ أَحَدًا غَيْرَكَ وَ وَسِّعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِي يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ اللَّهُمَّ مَا غَابَ عَنِّي فَلَا يَغِيبَنَّ عَنِّي عَوْنُكَ وَ حِقْظُكَ وَ مَا فَقَدْتُ مِنْ شَيْءٍ فَلَا تَقْصِدْنِي عَوْنُكَ عَلَيْهِ حَتَّى لَا أَتَكَلَّفَ مَا لَا أَحْتَاجُ إِلَيْهِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ.

خدایا بر محمد و خاندان محمد درود فرست آن‌جانشینان پسندیده، و بر تمام پیامبران و رسولانت، با برترین درودهایت، و ایشان را برکت ده به برترین برکتهایت، و درود فرست بر جانها و تنهایشان خدایا بر محمد و خاندان محمد برکت ده، و به ما در این روز برکت ده که آن را برتری و کرامت و شرافت دادی، و مرتبه‌اش را بزرگ نمودی. خدایا به من برکت ده، در آنچه به من نعمت دادی، تا احدی را جز تو سپاس نگویم، و در روزی‌ام بر من وسعت ده، ای صاحب بزرگی و بزرگواری. خدایا هر آنچه از من غایب شده باک نیست مبادا کمک و نگهداری‌ات از من غایب گردد، و هرچه را گم کرده‌ام، یاری‌ات را بر آن از من گم مساز تا در آنچه به آن نیازمند نیستم، خود را بر زحمت نیفکنم، ای صاحب بزرگی و بزرگواری.

در کتابهای غیر مشهور روایت کرده‌اند: در وقت تحویل سال این دعا را بسیار بخوانند که بعضی به تعداد 366 مرتبه گفته‌اند:

يَا مُحَوَّلَ الْحَوْلِ وَ الْأَحْوَالَ حَوَّلْ حَالَنَا إِلَى أَحْسَنِ الْحَالِ

ای گرداننده حول و احوال بگردان حال ما را به نیکوترین حال

و به روایت دیگر:

«يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ يَا مُدَبِّرَ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ يَا مُحَوَّلَ الْحَوْلِ وَ الْأَحْوَالَ حَوَّلْ حَالَنَا إِلَى أَحْسَنِ الْحَالِ»

ای برگرداننده دلها و دیده‌ها، ای مدبر شب و روز ای برگرداننده.

چون چنین کنی گناهان پنجاه ساله تو آمرزیده شود، و نیز بسیار بگو: یا ذالجلال و الاکرام

[سی مقاله، رضا استادی، انتشارات اسلامی، ص 376].

اعیاد چهار نوع است

اول، اعیاد دینی مانند عید فطر و عید قربان که مسلمانان جهان این روزها را عید می گیرند.

دوم، اعیاد مذهبی مانند عید غدیر و عید نیمه شعبان که شیعیان جشن می گیرند.

سوم، اعیاد ملی مانند روز آزادی و استقلال برخی از ملتها از چنگ استعمار.

چهارم، عید طبیعی و تکوینی مانند عید نوروز که در آغاز بهار و سال نو مطرح می شود.

در اسلام روزهایی به عنوان عید اعلام گردیده است که مهمترین آنها عبارتند از: اول شوال (عید فطر)، دهم ذی‌الحجه (عید قربان)، هیجدهم ذی الحجه (عید غدیر)، بیست و هفت رجب (روز مبعث) و جمعه و تمام این روزها به نوعی بازگشت به خویشتن و احساس مسوولیت و به انگیزه تحول و انقلاب درونی است نه صرف شادی و شادمانی.

بنابراین عید نه جامه رنگارنگ پوشیدن است که این عید کودکان است. نه شربت و شیرینی و غذاهای متنوع خوردن است که این عید شکمبارگان است. نه به سیاحت و تفرج بی محتوی پرداختن است که این عید ولگردان است. نه بی بندوباری و هرزگی و عیاشی کردن است که این عید بوالهوسان است. نه قاه قاه خندیدن و همدیگر را به مسخره گرفتن است که این عید غافلان است و نه سبزه رویاندن و سفره هفت سین چیدن و آتش بازی کردن است که این عید خرافه پرستان است.

هیچ کدام از اینها مفهوم عید از دیدگاه اسلام نیست که عید اسلامی برای موفقیت در راه انجام وظیفه و تطهیر نفس و تصفیه جان از ناپاکیه و تمرین صبر و استقامت و شکستن غرور و خودخواهی است.

و اگر بخواهیم عید نوروز برای ما یک عید واقعی باشد باید به ارزشهای اسلامی این عید که در سایه تعالیم اسلامی رنگ دینی پیدا کرده توجه نموده و از ضد ارزشهای عید که احیای ارزشهای جاهلی و از سنتهای دوران آتش پرستی است دوری نماییم در این جا مروری داریم به ارزشها و ضد ارزشهای عید نوروز.

ارزشها عید نوروز

نظافت و خانه تکانی

از ارزشهای عید نوروز نظافت و خانه تکانی است که مردم قبل از رسیدن سال نو تحولی در زندگی خود ایجاد می کنند و با خرید لباس نو تغییر ظواهر زندگی نشاط خاصی را به زندگی خود می دهند.

غسل عید

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: در نوروز غسل کن و تمیزترین لباسهای خود را بپوش و به بهترین عطر خود را خوشبو کن و این روز را روزه بگیر. [2]

و به استناد این دستور بسیاری از فقها همچون: مرحوم نائینی، صاحب جواهر، آیت الله حکیم و امام خمینی(ره) غسل روز عید نوروز را به عنوان یک تکلیف مستحبی و یک دستور اخلاقی و بهداشتی مورد توصیه قرار داده اند. [3]

نماز عید

که در بالا به آن اشاره رفت و شیخ طوسی(ره) فرموده است: برای این نماز خداوند گناهان 50 ساله ات را می بخشد. [4]

نظافت و لباس تمیز

نظافت و رعایت بهداشت و نیز پوشیدن لباس تمیز و استفاده از عطر و بوی خوش در صورت امکان از وظایف اخلاقی و اجتماعی نوروز است. از امام صادق(ع) نقل شده است که فرمود: «و البس انظف ثیابك و تطیب باطیب طيبك». [5]

تمیزترین لباس را بپوش و با بهترین عطر خود را خوشبوی ساز.

دید و باز دید

یکی از ارزشهای عید نوروز دیدوبازدید از بستگان، دوستان، همسایگان و بزرگان شهر و روستاست و دیدار جمعی از مصیبت دیدگان در سال گذشته.

در این دیدوبازدیدها از غمها و مشکلات یکدیگر آشنا می شوند. چه بسیار کدورت هایی که در این ایام با نگاهی دوباره فرو می ریزد و به عشق و محبت مبدل می گردد و به قول حافظ:

درخت دوستی بنشان که کام دل به بارآرد نهال دشمنی برکن که رنج بی شمارآرد

در این رابطه امام خمینی(ره) در یک سفرایشی می فرمودند: در ایام نوروز به مریضخانه ها بروید و احوال اینها را بپرسید. [6]

هدیه و عیدی

هدیه و عیدی دادن از رسوم معمول عیدهاست و در میان مردم معمول بوده است. در روایتی آمده است که شخصی هدیه ای برای امام علی(ع) آورد و عرض کرد: این هدیه به مناسبت نوروز است. حضرت فرمود: «و البس انظف ثیابك و تطیب باطیب طيبك»؛ هر روز برای ما نوروز و روز نوی است.

آقای رحیمیان در کتاب سایه آفتاب می نویسد: در روز عید نوروز به خدمت امام خمینی(ره) رسیدیم. حضرت امام با نشاطتر از روزهای گذشته و متبسم و با قبای نو وارد شدند و به افراد حاضر چندبار «و البس انظف ثیابك و تطیب باطیب طيبك» گفتند. سپس خودشان سراغ سکه های یک ریالی را گرفتند و در کف دست قرار دادند. افراد حاضر نیز بعد از دست بوسی هر کدام چند عدد برداشتند. مشابه این برنامه در نوروز سالهای دیگر نیز تکرار می شد. [7]

منتهی در این باب می بایست از افراط و تفریط و اجحاف و تکلف خودداری شود و شرایط اقتصادی افراد و جامعه اسلامی باید مورد توجه قرار گیرد. [8]

توجه به قرآن

حضور قرآن به صورت ثابت و گسترده در آداب اجتماعی نوروز به گونه ای که قرآن این کتاب آسمانی مسلمانان، امروز جزو یکی از ارکان سفره عید است و نیز قرائت قرآن و بوسیدن آن در ساعات تحویل سال از جمله آداب سال تحویل است.

دعا

برای روز اول سال، دعا و درخواست خیر وبرکت، موفقیت و سعادت و بالاخره تقاضای تعالی و رشد فضایل انسانی از جمله آداب این روز مقرر گردیده است.

علامه مجلسی(ره) خواندن این دعا را در نوروز مناسب دانسته است:

«اللهم هذه سنة جديدة وانت ملك قديم اسألک خیرها و خیرمافیها و اعوذبک من شرها و شرمافیها و استلفیک موونتها و شغلها یا ذالجلال و الاکرام.»

بارالها! این سال جدید است و تو خدایی ازلی و قدیم هستی. خیر این سال و خیر آنچه را در این سال پیش می‌آید، از تو خواستارم و از شر این سال و شر آنچه در این سال پیش خواهد آمد، به تو پناه می‌برم...

محدث قمی رضوان الله علیه برای هنگام تحویل و لحظه حلول سال جدید این دعا را از برخی بزرگان نقل کرده است:

«#یا محول الحول والاحوال حول حالنا الی احسن الحال». [9]

روژه گرفتن

روژه گرفتن در عید نوروز یکی دیگر از دستوره‌های اسلامی مطلوب و مستحب در این روز است. امام صادق(ع) با عبارت «#تكون ذلك اليوم صائما» آن را [10] بیان داشته است. امام خمینی(ره) و سید محمد کاظم یزدی و بسیاری از فقهای که برکت‌های آنان حاشیه نوشته اند، روزه گرفتن مستحبی نوروز را مورد سفارش و تأیید قرار داده‌اند. [11]

زیارت اهل قبور

رفتن به زیارت اهل قبور در آغازین روزهای سال نو و نیز برگزاری مراسم تحویل سال در کنار قبور شهدا از دیگر آداب دینی نوروز است. تشریف و حضور در اماکن مقدسه و مشاهد مشرفه و برگزاری مراسم تحویل سال نو در آن مکانها نیز از جمله آداب نوروز می باشد. و بسیاری از ارزشهای مثبت دیگر.

خرافات و ضد ارزش‌های نوروز

البته در حواشی این عید باستانی خرافاتی وجود دارد که باید زدوده شود. همچون مراسم چهارشنبه سوری و آتش افروزی، ترقه بازی، هفت سین، شب نشینی‌ها و تشکیل جلسات آلوده‌ای که بسیاری از مردم به بهانه شبهای عید در عیش و نوش و بی خبری به سر می برند. جلساتی که در آن پر است از زمینه های گناه: اختلاط محرم و نامحرم. آن هم با شرایط مبتذل، پخش موسیقی‌های مبتذل، مسابقه خودنمایی و تفاخر در لباس و زینت، ریخت و پاش و اسرافکاری و بسیاری از ضد ارزشهایی که در این ایام مطرح می شود.

توجه به چند نکته

در خاتمه لازم است به نکاتی چند توجه شود:

1. هر تشکیلاتی در پایان سال حساب کار خود را می کند و به بررسی کم و کاستیها و ضعفها و قوتها می پردازد. لازم است ماهم به حساب خود برسیم و يك بازنگری همه جانبه به گذشته خویش داشته باشیم. شخصی در روز عید نوروز می گفت: این روز را به شما تبریک و تسلیت می گویم. تبریک به جهت فرصتی جدید که خدا به شما داده و تسلیت برای از دست دادن فرصتهایی که داشته‌ای.
 2. باید از گذران عمر و زمان و طبیعت درس گرفت. طبیعت بیدار شد و فعالیتش را دوباره آغاز کرد آیا ماهم بیدار شدیم، آیا در ماهم تحول ایجاد شد؟ خانه ها از گردوغبار و آلودگیها پاکسازی شد، آیا قلبهای ما نیز از زنگارهای گناه و ردایل اخلاقی پاکسازی شد...؟
 3. باید توجه نمود که در سال جدید چه طرحی برای خودسازی خویش داریم؟
- پی نوشتها:

[1]. مفردات راغب.

[2]. «#روى المعلى بن خنيس عن الصادق(ع) فى يوم النيروز، قال: اذا كان يوم النيروز فاغتسل و البس انظف ثيابك و تطيب بإطيب طيبك و تكون ذلك اليوم صائما... « (وسایل الشیعه، ج 8، ص 172 و؛ میزان الحکمه، ج 7، ص 133).

[3]. تحرير الوسیله، ج 1، ص؛ 95 جواهر، ج 5، ص 41.

[4]. سمسقاله، رضا استادى، انتشارات اسلامى، ص 376.

[5]. بحار الانوار، ج 56، ص 101.

[6]. صحیفه نور، ج 16، ص 80.

[7]. درسایه آفتاب، حسن رحیمیان، ص 228.

[8]. سی مقاله، ص 377.

[9]. همان؛ مفاتیح الجنان.

[10]. بحار، ج 56، ص 101.

[11]. تحرير الوسیله، ج 1، ص؛ 288 العروه الوثقی، ص 277.

منبع: ماهنامه فرهنگ کوثر